

רבי חיים ב"ר שלום אלנדאף זלה"ה
מחמני צנעא - כ"ט אדר תר"נ
רבי מחפון ב"ר דוד גרופי זלה"ה
מחמני אלגורף שבבולאן - כ"ט אדר א' תשי"ז
רבי יוסף ב"ר משה יצחק הלוי זלה"ה
מח"ס עדות ביהוסף - כ"ט אדר תשכ"ג
רבי יחיאל ב"ר משה קאפח זלה"ה
ראב"ד דמאר - א' ניסן תרמ"ח
רבי חיים ב"ר חיים קאפח זלה"ה
מח"ס עטרת חיים - ב' ניסן תשמ"ח
רבי חיים ב"ר יחיאל יצחק הלוי זלה"ה
רב העיר הרצליה - ב' ניסן תשס"ה
רבי נתן (והב) ב"ר אברהם היטלי זלה"ה
ראב"ד כוועה - ג' ניסן תשכ"א
רבי יחיאל ב"ר שלום רצאבי זלה"ה
רב הישוב סעוואן - ה' ניסן תרצ"ז
רבי יחיאל ב"ר יוסף צארום זלה"ה
ראב"ד ק"ק תימן בירושלים - ו' ניסן תרע"ז

לקי | ה'תשפ"ה ב'של"ו | גיליון רמ"ז | פרשת אלעזר פקודי

בתרי תורה

הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

לע"נ מרן ראש התיבה הגאון רבי ירחמיאל גרשון בן הגאון רבי צבי יהודה ארלשטיין זלה"ה. מרן הגאון הגדול רבי שמריהו יוסף חיים בן מרן הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי זלה"ה. מרן הגאון הגדול רבי שמעון ב"ר דוד בערני זלה"ה. זקניו אצילת המידות מרת שולמית מורחיו ע"ה ב"ר שלום צנאר זלה"ה - ט"ז אב התשפ"ג. ואחיה רבי שלום ב"ר שלום צנאר זצ"ל - כ"ב מרחשון תשע"ו. ר' עזרא ב"ר יעקב שרעבי זצ"ל - ל' סיון התשפ"ג. דודי הרב אברהם ב"ר דוד בריחי זצ"ל. הרב אלעזר עוזרי זצ"ל בן יבלחט"א רבי אברהם. ר' זכריה ב"ר יוסף גהסי זצ"ל. ר' ישראל ב"ר יהודה חגיבי זצ"ל. הבה"ח נתנלי צבי יעשי זצ"ל בן יבלחט"א רבי גינל. מרת בתיה שאלתיאל הלוי ב"ר עזר שרעבי זצ"ל - ט' סיון תשפ"ג ומרת יהודית ב"ר יוסף שרעבי ע"ה. ולזכות הרבנים הגאונים הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א. הרב יעקב ב"ר משה שליט"א. הרב ששון בן מרדכי שליט"א. הרב אלעזר ב"ר אהרן שליט"א. הרב יצחק בן אסתר שליט"א. מרת צביה ב"ר יוסף תחיל. הנערה שרה בת שלומית תחיל. לרפ"ש במהרה בתושח"י. ולהצלת והחלת אחב"י. הנתונים בצורה ובשביה באה"ק ובשאר גליותיהם. והשם ירחם. עמי נחם. על יד מנחם. אב"ר.

כרתר של א"ש

הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו רבי יחיאל ב"ר יצחק עומסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ

האם החתן צריך לאכול פת בסעודת החתונה

א] אף שפשטות דעת רבינו הרמב"ם (ברכות פ"ב ה"ט) ומרן השו"ע (אהע"ז סי' ס"ב ס"ה) שמברכים ברכת חתנים דווקא בסעודה לאחר ברכת המזון, מ"מ מנהגו הקדום שמברכים בכל עת שהתאספו לכבוד החתן ואף בלא סעודה וכדעת כמה ראשונים (רמב"ן ור"ן) בריש כתובות כתובות, רב האי גאון הובא ברא"ש כתובות פ"א סי' י"ד, רשב"א שם, נמוקי, ריטב"א ועוד). וכן היה המנהג בעי"ת צנעא לפני כארבע מאות שנה כפי שהזכירו מהר"ש מנזלי זלה"ה ב'איגרת הבשורות' (שם הובא המנהגים הקדמונים שהיו קודם גלות יהודי צנעא וסביבתה למזע. והובא בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סי' רנ"ב), שאחר סעודת יום שבת היו הולכים החתן וכל הקרואים, ומתאספים באוהל מיוחד לכבוד החתן ושם היו יושבים ושרים ומשבחים (ג'עלה) ומסיימים באמירת **שבע ברכות** ופסוקים עד תפילת מנחה ולאחר מכן היו הולכים לסעוד סעודה שלישית בבית החתן, ע"כ. ולפ"ז, ה"ה כשבאו פנים חדשות להשתתף בשמחה, אין כלל חובה שיאכלו.

אלא שהסתפקתי על יום החתונה האם צריך החתן לאכול פת באולם כדי שתחשב הסעודה 'סעודת חתן' לברך אחריה שבע ברכות וכפי שיתבאר בסמוך. **תשובה:** אף שפשטות דעת הרמב"ם שאין מברכים שבע ברכות בסעודה ראשונה [באולם] אחר החופה אא"כ היו שם פנים חדשות שלא היו בחופה, הנה דעת הרא"ש [והביאו הב"י שם] שבסעודה הראשונה יש דין מיוחד שמברכים אף בלא פנים חדשות וזו כוונת הגמרא (כתובות ה.) 'יומא קמא בריך כולהו' וולדעת הרמב"ם 'יומא קמא' היינו לעניין הפנים חדשות שרק באותו היום שהגיע אף שנשאר גם בשאר הימים]. וא"כ לפי הרא"ש צריך שתחשב סעודה זו סעודת חתן. ולמעשה יש אומרים שסעודה זו נחשבת סעודת חתן אף שהחתן לא אכל בה כלל, רק מכיון שעשאוה לכבודו, מברכים (שובע שמחות להגר"ש דבליצקי פ"א הערה ק', ישמח לב ח"ג עמ' ט"ו בשם הגרא"ל שטינמן), ויש אומרים שכל שלא אכל החתן [ואו הכלה] בסעודה זו באולם, אין נחשבת הסעודה סעודת חתן (צנין אליעזר ח"ג סי' צ"ט). **ושאלתי את מרן שליט"א** מה דעתו בזה, והשיב, כי מסתבר שאף בסעודה ראשונה אין חובה שהחתן יאכל פת וכל מה שעושים לכבודו נחשב סעודת חתן.

ברכת האילנות האם אחד מברך לכולם

ב] בראש חודש ניסן בבוקר לאחר התפילה, יוצאים רבים מן הציבור יחדיו לברך ברכת האילנות. ונשאלתי כיצד ראוי לברך, האם אחד יברך לכולם או שכל אחד יברך לעצמו. **תשובה:** לעניין ברכת הנהנין מנהגנו בג'עלה כשאוכלים פירות עץ ואדמה ועוד, שכל אחד מברך לעצמו ודלא כדעת מרן השו"ע (סי' ר"ג ס"א) שיש קביעות באכילת פירות ואחד מברך לכולם כי אנו סוברים שרק באכילת פת או יין יש חשיבות וקביעות. מאידך, בברכת המצוות כגון, בברכת ההלל, לולב וכדומה מנהגנו שאחד מברך לכולם, כי זה שכולם חייבים נחשב קביעות לכולם. ולעניין ברכת האילנות שהיא ברכת השבח אף שנחלקו הראשונים אם ברכת השבח כברכת המצוות שאע"פ שיצא מוציא כי אדם מחוייב בהם (ריטב"א ר"ה שם ד"ה תני אהבה), או שהם כברכת הנהנין כיון שיש בהם הודאה ואינו מוציא אחרים אם כבר בירך (מאירי שם ד"ה ברכות תפלה). מ"מ לענייננו **אמר לי מרן שליט"א** כי אחד יברך לכולם וכך הוא נוהג לברך ברכת האילנות ברוב עם וכולם עונים אמן ואמנם כאשר יש ספק אם המברך מכון להוציא את האחרים ידי חובה, וכן בברכה ארוכה כברכת לבנה שלא מכוונים כ"כ, ראוי שכל אחד יברך לעצמו.

האם בקבוקי שתיה העומדים לפיקדון הם מוקצה

ג] **נשאלתי** על בקבוקי פלסטיק ריקים שמקבלים עליהם דמי פיקדון, האם מותר לאספם בשבת אפילו מהאשפה, על מנת לקבל תמורתם בחול, וכן האם מותר להניחם במתקן המיועד לצרכי צדקה, או שיש בכל זה הכנה לצורך חול. **תשובה:** הנה סתם בקבוק ריק שזרקוהו לאשפה אינו מוקצה, כיון שראוי הוא לשימוש אלא שדרך בני אדם לזרקם מפני שהוא זול ומצוי (רבבות אפרים ח"ח סי' תר"ז), ארחות שבת פ"ט סעי' קנ"ז, יום השביעי להגר"מ רצאבי שליט"א עמ' קנ"ז). **ומצד** שרגילים בזמננו לקבל עבודם דמי פיקדון, י"א (שו"ת אבני יספה סי' ע' ענף ד') שאין בכך חשש הכנה כיון שאינו ניכר, והראיה ממה שמותר להחשיך על התחום בשבת [דהיינו ללכת עד סוף התחום כדי שיהיה מוכן שם במוצ"ש] להביא פירות שאינם מוקצים (שו"ע סי' ש"ז ס"ח ומשנ"ב ס"ק ל"ה). **אך אמר לי מרן הגר"י רצאבי שליט"א**, כי איסוף בקבוקים או נתינתם במתקן צדקה נראה כמעשה חול ואין לעשותו בשבת.

ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו את העלה ואת המנחה כאשר צוה ה' את משה (מ', כ"ט). **איתא במדרש הגדול**, רב אמר, מאי עולה, שהיא מעלה את ישראל על כל העולם, שנאמר ואתה על במותימו תדרוך (דברים ל"ג, כ"ט). דבר אחר, עולה שהיא מעלה את ישראל מדינה שלגהינם, ע"כ. **ויש להבין** מהי מעלת העולה, שזכותה רמה כל כך, שמצילה את ישראל ועוד מעלה אותם על כל האומות. ונראה שהדברים מפורשים בהמשך לשון המדרש שם, אמר ר' אליעזר, כך אמר להן הקב"ה לישראל, הביאו לפני עולה, כדי שיעלה זכרכם לפני, שנאמר יזכור כל מנחותיך ועולתך ידשנה סלה (תהלים כ', ד'), ע"כ. ומזה הזכרון המיוחד שיעלה. **ממשיך המדרש ואומר**, מאי ועולתך ידשנה סלה, וכי עולה בלבד הקריבו ישראל לפני המקום, אלא כך אמר דוד, איזו היא עולה מעולה שהכל בזכותה, זו עקידת יצחק, דכתיב והעלהו שם לעולה (בראשית כ"ב, ב'), ואומר ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו (שם, ע"ג). זו היא למעלה מן הכל, ע"כ לשון המדרש.

ועדיין יש להבין, מה השייכות בין עולת יצחק, לבין קרבנות העולה שישאל מקריבים בכל יום. ועוד, מה בא המדרש להוסיף בואומר וכו'. ונראה **ביאור העניין כך**, כי בעקידת יצחק, כיון שהראה אברהם אבינו שלא חשך את בנו יחידו מלהקריבו לפני השי"ת, הרי קרבן האיל נחשב לו כאילו עקד את בנו ממש. כך ישראל כאשר עומדים ומקריבים עולה כליל, הרי הם מגלים דעתם ורצונם כאברהם אביהם, שהם מוכנים למסור נפשם להשי"ת, ולכן כל עולה, חביבה מן הכל כי יש בה גילוי על מסירות נפש למען שמו באהבה. **טבע** זה המושרש באומה הישראלית, ירושה לנו מאבותינו, הוא שעמד לנו בגלות הארוכה בין האומות, ואף כיום בחושך השורר על פני הארץ, ידע כל צר ומציק את עוז רוחם של ישראל, שלא יסוטו כמלא נימה מדבקותם בהשי"ת ותורתו, ובשכר זה יעלו למעלה ראש. אכ"ר. **שבת שלום**

רחיצת ידיים ורגלים (ובפ' תצוה שם, ביאר מדוע נשתנתה רחיצה זו לקרותה בשם קידוש. והארכנו בזה בס"ד בכתרי תורה גליון צ"ג, כי תשא התשפ"ב).

הראיות דהרחיצה האמורה כאן היא רחיצת כל הגוף

ה[ו] והוכיח מהר"ק דבררחיצת כל הגוף מדובר כאן, שהרי כאשר נצטוה משה במשיחת אהרן ובניו בפרשת תצוה, נצטוה על רחיצה זו, שנאמר ואת אהרן ואת בניו תקריב ורחצת אתם במים (לעיל כ"ט, ד), ופירש רש"י שם, שהיא טבילת כל הגוף. ומקור דברי רש"י כתב הרא"ם, דמדכתיב במים, הבי"ת בפת"ח, משמע במים הידועים שכל גופו עולה בהם. והרב נפש הגר כתב ע"פ האמור כאן, דהוכחת רש"י היא מלשון התרגום 'ואסחי', והתרגום הוא מקבלת רבי אליעזר ורבי יהושע, הרי דבררחיצת כל גופו מיירי.

ו[עוד הוכיח במרפא לשון ממה שאמרו בתורת כהנים פרשת צו על פסוק וירחץ אתם במים (ויקרא ח, ו), באותה שעה זכו לקדוש ידים ורגלים (וכתב הח"ח ביאורו, דאע"ג שלא הזכיר כאן קידוש ידים ורגלים, מ"מ קימא לן דכל טבילה טעונה קידוש ידים ורגלים כדאיתא ביומא לב, א) באותה שעה זכו לטבילת יום הכיפורים, עכת"ד.

והנה בתורת כהנים שם, יש גורסים זכו 'בטבילת' יוהכ"פ, והגר"א גרים, זכו 'לטבילת' יוהכ"פ. וביאר שם הח"ח, דלג' הגר"א כוונת חז"ל שבזכות מצוה זו זכו אח"כ למצות קידוש ידים ורגלים וזכו למצת טבילת יוהכ"פ, עכת"ד. אמנם, בוודאי שהיתה כאן רחיצה, שכך מפורש בקרא. והוכחת המרפ"ל במקומה עומדת, דמכך שזכו גם למצות קידוש וגם למצות טבילה, משמע שהרחיצה האמורה כאן, היא גם קידוש וגם טבילה.

ואכן בשלושה מקומות אלו תרגם אונקלוס 'ואסחי'. שהם שני פעמים בציווי על חנוכת אהרן ובניו, בפרשת תצוה, ואת אהרן ואת בניו תקריב וכו' ורחצת אתם במים, ותסחי יתהון במיא. והציווי השני בפרשתנו. וכן בעשיה עצמה האמורה בפרשת צו ויקרב משה את אהרן ואת בניו וירחץ אתם במים, מתרגם אונקלוס ואסחי יתהון במיא.

ז[ו] והכי איתא בהדיא במדרש הגדול פרשת תצוה שם, ורחצת אתם במים, יכול בכל שהוא, ת"ל ורחץ את כל בשרו במים, מים שכל גופו עולה בהן, מה להלן ארבעים סאה, אף כאן ארבעים סאה, ע"כ. ופסוק זו שהביא, כוונתו לדרשה שאמרו ביומא (לא, א), תניא ורחץ בשרו במים (ויקרא ט"ז, ט"ז), במי מקוה. כל בשרו במים, מים שכל גופו עולה בהן (ובעירובין ד, ב פירש"י, דמלשון 'כל' בשרו משמע שכל בשרו כאחד עולה בהן), יעו"ש. והלימוד לענייננו, נראה דהיינו כמ"ש הראם מלשון במים, משמע מים האמורים במקום אחר, וילד סתום מן המפורש.

ח[אחר הדברים האלה, עולה קושיא על ביאורי הנל"ג והמלבי"ם, איך פירשו רחיצה זו בקידוש ידים ורגלים, והלא ברחיצת כל גופו הכתוב מדבר, וכאמור לעיל. וכן תמה בנפש הגר, וצ"ע.

והקרב את אהרן ואת בניו אל פתחו אהל מועד ורוזצת אתם במים (מ', י"ב)

אין זה 'קידוש' כיון שאין כאן עבודה

א[רחיצה זו תרגם אונקלוס, ותסחי יתהון במיא. ותמה הרב נתינה לגר, למה לא תרגם 'ותקדיש' יתהון במיא. כמו שתרגם לשון רחיצה בכמה מקומות, ראשונה בפרשת הכיור האמורה בכי תשא, ועשית כיור נחשת וכנו נחשת לרחצה, תרגם אונקלוס 'לקדוש' (ל', י"ח). ורחצו אהרן ובניו ממנו, 'ויקדשו' (שם, י"ט). בבאם אל אהל מועד ירחצו מים, 'יקדשו' (שם, כ'). ורחצו ידיהם ורגליהם, 'ויקדשו' (שם, כ"א). וכן האמור בפרשתנו בעניין הכיור, ויעש את הכיור וכו' ויתן שמה מים לרחצה, תרגם אונקלוס 'לקדוש' (מ', ל'). וכן ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו, 'ומקדשו' (שם, ל"א).

וביאר, דקדוש ידים ורגלים, היא עבודה (כמבואר בזבחים יט, ב. וברמב"ם פ"ב מביאת מקדש הט"ז), לכן רחיצה זו נקראת 'קידוש' וועי ברמב"ן שם שכתב 'ורחיצה הזאת, לקדושה לתרגם אותה אונקלוס'. וע"ע במיני תרגומא, ובביאור נוסף שכתב המעתיק שם, מדוע רחיצת ידים ורגלים נקראת קידוש, יעו"ש. אבל כאן שעדיין לא נתחנכו לכהונה, שהרי היו קודם לבישה, לא באה הרחיצה הזו אלא לנקיות בלבד, ורחיצה כזו נקראת בלשון 'אסחי'.

ובזה ביאר הרב נל"ג, את לשון הכתוב בסמוך 'וקדשת אתו' (פסוק י"ג), האמור אחר שהלביש משה את אהרן ומשחו. דקידוש זה היינו קידוש ידים ורגלים מן הכיור, שכבר הם ראויים לעבודה. וגם לבניו עשה כן, כמו שאמר הכתוב 'ומשחת אתם כאשר משחת את אביהם' (פסוק ט"ז), ומה קמ"ל בתוספת זו, כאשר משחת את אביהם, אלא ללמד שגם אותם קידש מן הכיור כמו את אביהם. ב[והעיר מוהר"ר יחיא קורח זלה"ה במרפא לשון, דמכל מקום אין הרחיצה הזו כשרה לעבודה, שהרי שהפסיק אחריה בהלבשה ומשיחה, ואנן בעינן בגשתם. וכמו שאמרו ביומא (לב, ב), הכל מודים בקידוש שני שלובש ואחר כך מקדש. מאי טעמא, דאמר קרא או בגשתם וכו' (לעיל ל', כ').

שיטת המלבי"ם

ג[ובדומה לדברי הרב נל"ג, כתב המלבי"ם לקמן על פסוק ורחצו ממנו, דנראה מדבריו כי שני רחיצות אלו הן רחיצות ידים ורגלים, אלא שרחיצה ראשונה היתה בכלי חול שעדיין לא נתקדשו לכלי שרת, או שהיה ע"פ הדיבור וכמו שסיים הכתוב (פסוק כ"ז), כאשר צוה ה' את משה. ולאחר שנתקדש הכיור, קידשו ממנו ידיהם ורגליהם כדין עבודה ולכך היא נקראת 'קידוש'.

רחיצת כל הגוף מתורגמת 'ותסחי'

ד[ומוהר"ק כתב, דקושיא מעיקרא ליתא, כי הרחיצה האמורה כאן אינה רחיצת ידים ורגלים, אלא טבילת כל הגוף, ורחיצה זו מתורגמת בלשון אונקלוס בכל מקום בלשון 'ואסחי', משא"כ

מדרבי רבותינו - מוהר"ר חיים ב"ר שלום אלנדאף זלה"ה

רבינו נולד לאביו מוהר"ר סאלם אלנדאף זלה"ה, שהיה מגדולי וחכמי צנעא, ולפרנסתו לקחו המלך להיות לו צורף כסף וזהב, עליו מסופר כי פעם אחת נאסר בגזירת המלכות יחד עם מחותנו לעתיד מוהר"ר יחיא בדיחי זלה"ה, ומשראו כי כלתה אליהם הרעה, קדשו עצמם, ועל ידי שם רואה ואינו נראה, יצאו וברחו מבית האסורים, מארי סאלם קבע את מושבו בעיר כ'מר שלא היתה תחת ממשלת אימאם צנעא באותה העת, עד מותר הרשע הארור, ואח"כ עבר לקרית אלקאבל הסמוכה לצנעא, שם נפטר בשנת התרי"ט. שם נשא רבינו את בתו של מוהר"ר בדיחי זלה"ה, ובשנת התרכ"ז נולד לו בנו מוהר"ר אברהם אלנדאף זלה"ה בעל ענף חיים. משבאו התורכים לתימן בשנת התרל"ב, שלח המושל מוכתר פאשא, אחר ראשי היהודים שישבו לצנעא. וביקש מרבינו, שיהיה לו צורף כסף וזהב, כי לא מצא אומן כמותו באותו הזמן, כך רכש רבינו אומן וכבוד אצל ראשי השלטון ובהשפעתו הגדולה, זכה וביטל כמה גזרות שחשבו להטיל על היהודים. גדול היה רבינו בתורה ונמנה על חכמי הישיבה הכללית בצנעא, ואף היה לו יד ושם בחכמת הקבלה, ובעת אשר תרע"ד הארץ, קנא את קנאת ה', ועמד בעוז נגד מכחישי הקבלה. חצי שנה לאחר פטירתו בר"ה התרנ"א נגלה לבנו מוהר"א זלה"ה בחלום וציווה עליו דע כי צריך אתה לקנות הוצאת ספר תורה מובהק מההיכל בליל כיפור כמו שהייתי נוהג, וכך עשה, זיע"א.